

Återbruk: Hur redo är byggbranschen?

Innehåll

Förord	03
Det här är Byggvarubedömningen	04
Bakgrund	07
Case Stockholms stadsbibliotek	09
Medlemsundersökning	12
Case Kvarteret Återbruket	16
Frågor till allmänheten	20
Byggvarubedömningen 20 år	26
Sammanfattning och framtidsblick	28

Katrin Dahlström:

Framtidens grund för cirkularitet läggs i dagens loggböcker

Branschen står inför en omställning. Allt pekar mot en framtid där återbruk inte längre är ett undantag, utan en del av normen. Men för att nå dit krävs det att vi har stenkoll på vad vi faktiskt bygger in i våra hus i dag.

När Byggvarubedömningen föddes vid millennieskiftet brottades byggsektorn med stora utmaningar. Hälsorisker, kostsamma saneringar av PCB och asbest samt en generellt låg kunskapsnivå präglade vardagen. Branschen behövde mer kunskap kring giftfritt och hållbart byggande, och Sveriges största fastighetsägare gick samman för att lansera en gemensam standard för miljöbedömningar. Nu firar Byggvarubedömningen 20 år.

De 20 åren av dokumenterat innehåll i material och byggnader har idag lett till en helt ny nyckelroll då vår data blivit en förutsättning för att veta vad som går att återbruka. Ett lysande exempel är det kommunala bostadsbolaget Framtiden Fastigheter i Göteborg som just nu uppför "Kvarteret Återbruket" i Backa, där hela 50 procent av materialet är återanvänt från bland annat gamla IKEA- och SCA-byggnader. Men som Nina Jacobsson Stålheim, ekologisk utvecklingschef på Framtiden, så klokt påpekar: "återbruk innebär också en stor utmaning." Du kan läsa artikeln i sin helhet på sidorna 16–19.

Det är i den typen av projekt som Byggvarubedömningens databas och loggböcker kan visa sin fulla potential. Med deklarationer och loggböcker som sträcker sig decennier tillbaka i tiden hade återbruk varit både billigare och säkrare.

I årets branschrapport hittar du bland annat ett reportage om ombyggnationen av Stockholms stadsbibliotek (sid. 9), en tillbakablick från när Byggvarubedömningen såg dagens ljus för 20 år sedan (sid. 26) och så har vi frågat våra medlemsföretag om deras syn på storskaligt återbruk (sid. 12).

Trevlig läsning!

Katrin Dahlström
Verkställande direktör,
Byggvarubedömningen

”De 20 åren av dokumenterat innehåll i material och byggnader har idag lett till en helt ny nyckelroll då vår data blivit en förutsättning för att veta vad som går att återbruka.”

Det här är Byggvarubedömningen

Byggvarubedömningen är en icke vinstdrivande ekonomisk förening som bedömer och tillhandahåller information om hållbarhetsbedömda byggvaror. Vår vision är att bidra till utvecklingen mot en giftfri och hälsosam bebyggd miljö som tar ansvar för nuvarande och kommande generationer.

Hela grundpremisen för Byggvarubedömningen har sedan dag ett varit att göra det lättare för aktörer inom byggbranschen att göra hållbara och giftfria materialval. Helt enkelt att göra komplex information lättöverskådlig och tillgänglig för Sveriges entreprenörer, fastighetsbolag, kommuner, regioner med flera. Våra kvalitativa bedömningar av byggvaror ger branschen möjligheten att göra hållbara val.

Våra bedömningar

Alla produkter vi bedömer presenteras på vår webbplatsform. Där delas de in i tre nivåer: **Rekommenderas** (grön), **Accepteras** (gul) samt **Undviks** (röd). "Undviks" är inte förbjudet men man vill undvika icke bedömda produkter, eftersom dessa inte ger några uppgifter om innehållet och därmed kommer vara svårare att återbruka. På så sätt kan även de som inte är insatta i de här ofta komplexa områdena göra kloka och hållbara materialval. Vårt loggboksverktyg är användarnas samlingsplats för kemiska produkter och varor där aktörer kan samarbeta kring materialval och logga vad som har byggts in i varje specifikt byggprojekt. All data

som läggs in i loggböckerna gör det möjligt att i framtiden spåra ämnen som vi idag har låg kännedom om och som skulle kunna visa sig ha skadliga egenskaper. Ett sätt för oss och våra användare att ta ansvar för såväl dagens som framtida generationer genom att underlätta för framtida återbruk.

Byggvarubedömningen är under ständig tillväxt och utvecklar bygg- och fastighetsbranschen till att bli mer hållbar. Antalet medlemmar, bedömningar och loggböcker ökar kontinuerligt, och tillsammans gör vi det enklare att bygga hållbart. Och då vi växer och blir fler, ökar också vinsten som stannar i företaget och utvecklar både verksamheten och branschen.

Vi går längre än lagstiftningen kräver
Det finns en del regleringar för farliga ämnen i varor i EU:s lagstiftning. Ett problem är att varor inte klassificeras likt kemiska produkter. Det gör det svårt för den som inte är insatt i ämnet att avgöra vilka produkter som egentligen är giftfria. För att göra det möjligt med jämna och jämförbara bedömningar för alla byggprodukter, både kemiska produkter och varor, bedömer vi därför alla på samma sätt genom att underlätta för framtida återbruk.

Våra bedömnings-symboler

Rekommenderas

Accepteras

Undviks

DE FYRA PELARNA Så fungerar Byggvarubedömningen – steg för steg

Bedömning 	Materialleverantören skickar in dokumentation som vi behöver utifrån våra kriterier för kemiskt innehåll och livscykelaspekter. Det är även frivilligt att bedöma produkter enligt våra sociala kriterier för Hållbara leveranskedjor.
Databas 	Produkterna blir publicerade och sökbara i vår databas där det syns tydligt vilken bedömning produkten fått både på kemiskt innehåll, livscykelaspekter och totalbedömning. I databasen kan användaren söka på produkt-namn, materialleverantör, innehåll av ett visst ämne, att undvika vissa ämnen eller klassificeringar och på produkter som uppfyller en viss certifiering.
Loggbok 	I loggboken listar användarna sina byggprojekt och vilka produkter som byggs in i projektet, det kan handla om både renoveringar och nyproduktioner. Loggboken är ett verktyg som användaren har för att utifrån beställarens kravlista granska de produkter som används under bygget. I loggboken kan flera aktörer inom projektet samarbeta kring materialval.
Spårbarhet 	Förutom att uppfylla byggcertifieringar som Miljöbyggnad, BREEAM eller Svanen är syftet med loggboken att veta vad som byggts in i byggnaderna – och var. Dels för att kunna återvinna produkter och material korrekt vid renovering eller rivning, dels för att identifiera eventuella regleringar av ämnen som kommer i framtiden.

För våra ägare och medlemmar är lagen inte alltid tillräcklig. Vårt syfte är att gå längre än lagkrav och att arbeta proaktivt. Det som bedöms idag är det som riskerar att bli förbjudet i morgon. Vi skapades av branschen för att ta det ansvar ingen annan tog.

Regelverk för bedömning av byggvaror

Vi har kriterier för Kemiskt innehåll och Livscykel-aspekter som ligger till grund för våra bedömningar. Kriterierna för Kemiska innehåll baseras på Kemikalie-inspektionens PRIO-kriterier för farliga egenskaper. PRIO är ett verktyg som hjälper företag att hitta och byta ut farliga ämnen i sina varor eller kemiska produkter. Kriterierna är uppdelade i utfasningskriterier för ämnen med allvarliga egenskaper som behöver fasas ut och prioriterade riskminskningskriterier för farliga egenskaper som bör riskutvärderas om de ska användas. PRIO har en databas med ämnen som uppfyller egenskaperna och PRIO riktar sig till alla branscher, inte bara byggbranschen. Haltgränserna i Byggvarubedömningens kriterier baseras på EU:s kemikalielagstiftning CLP som reglerar klassificering och märkning, samt Reach som reglerar registrering,

utvärdering, tillstånd och begränsningar av kemiska ämnen.

Livscykelkriterierna omfattar områden genom hela livscykeln som vi och våra medlemmar tycker är viktiga, och baseras bland annat på lagstiftning, bransch-standarder eller data från miljövarudeklarationer (så kallade EPD:er).

Byggvarubedömningen är mer än ett verktyg. Vi är den samlade branschen som tillsammans agerar för allas barnbarn, barnbarnsbarn och barnbarnsbarnbarns bästa.

Vad menar vi när vi säger "återbruk"?

Återbruk innebär att använda fungerande och hälsosamma byggprodukter på nytt. Det ska inte förväxlas med återvinning där produkterna bryts ner till avfall för att sedan ingå i produktionen av nya produkter.

Våra medlemmar

Medlemsskaran består idag av ett 80-tal företag och organisationer fördelade inom arkitektbolag, kommuner, regioner, ägande och förvaltande fastighetsbolag, statliga myndigheter, entreprenörer, aktörer i anläggningsbranschen, med flera. Alla med samma ambition: att bidra till en mer hållbar bygg- och fastighetsbransch och med ett engagemang att bidra till Byggvarubedömningens arbete.

Dagens materialval – morgondagens återbruk

Moa Åberg, verksamhetsutvecklare på Byggvarubedömningen.

Med rådande klimatutmaningar ständigt närvarande i bakhuvudet vänder vi på varje sten för att skapa en hållbar planet och i återbruk finns en av byggbranschens mest lovande möjligheter. I takt med att EU-krav kopplade till frågan blir allt vanligare samtidigt som privatpersoner ställer högre krav på gröna och giftfria produkter, ökar också byggbolagens prioritering av ämnet. Moa Åberg på Byggvarubedömningen ser återbruk som en naturlig del av framtidens byggande.

Avgörande för återbrukets framtid

– Förutom de EU-krav som kommit och fortsätter att komma så skulle jag säga att mycket började med en insikt hos byggföretagen om hur mycket spill deras projekt ledde till och vilken onödig utgift det var. Deras ambition är förstås alltid att ha rätt mängder material, men i ett stort projekt med en deadline att hålla behöver man ibland ta det säkra före det osäkra och beställa lite extra. Där någonstans växte också efterfrågan fram på en marknad för återbrukade byggvaror, säger hon.

– Efterfrågan måste finnas för att utbudet ska växa. I dag ser vi hur allt fler återbrukshubbar etableras, där det går att hitta allt från tegel till fönster i gott skick. Utvecklingen går snabbt och mycket talar för att marknaden kommer att fortsätta växa i takt med att efterfrågan ökar. Det skapar goda förutsättningar för återbruk i större skala, säger Moa Åberg.

Byggvarubedomningens roll

– Vårt uppdrag är att ge vägledning kring vilka material som är hållbara och fria från skadliga ämnen. När våra medlemsföretag bygger in ofarliga material i dag skapas samtidigt bättre förutsättningar för morgondagens återbruk. Därför ser vi vårt arbete som en viktig del av omställningen mot en mer cirkulär byggsektor, där fler material kan återbrukas tryggt och effektivt i framtiden.

Långsiktig vinst större än kortsiktig kostnad

– Återbruk är fortfarande ett relativt ungt område med stor utvecklingspotential. I takt med att marknaden växer kommer utbudet att bli större, processerna effektivare och kostnaderna mer konkurrenskraftiga, säger Moa Åberg.

– Samtidigt handlar det inte bara om kostnader. Byggföretag behöver också möta sina kunders förväntningar på hållbarhet och resurseffektivitet. Återbruk blir en allt viktigare del av attraktiva och framtidssäkra byggprojekt. Därför ser jag stora långsiktiga värden i att redan nu integrera återbruk i verksamheten.

Till sist, kan återbruk även leda till lite lekfullare arkitektur än vad vi är vana att se i dagens nyproduktioner?

– Det finns absolut en möjlighet. Återbruk innebär att du får välja mellan vad som finns: är det rött tegel som är tillgängligt så blir det rött, så att säga. Det kommer att ställa andra krav på arkitekterna och kan potentiellt leda till en viss förändring rent visuellt på framtida fastigheter. Det är en spännande tid att se återbruket växa och från mitt perspektiv ser jag fördelar ekonomiskt, hållbarhetsmässigt och kanske även rent arkitektoniskt. ■

Stadsbiblioteket firar 100 år i återbrukets tecken

Stockholms stadsbibliotek byggs om för att möta framtiden – med stort fokus på återbruk. Som lagskyddat byggnadsminne är det obligatoriskt att bevara så mycket som möjligt, en komplex process som säkerställer att bevara själen i Gunnar Asplunds klassiska arkitektur. ➔

Det finns flera anledningar till att arbeta med återbruk: miljö, estetik eller helt enkelt lagkrav. När Stadsbiblioteket nu rustas upp inför sitt 100-årsjubileum 2028, är det en kombination av alla tre.

– Stadsbiblioteket är ett byggnadsminne, vilket gör att vi måste använda så mycket som möjligt av originalmaterialet, från stommar till möbler. Uppdraget är att förädla det som finns så att det kan stå i 100 år till, säger **Pontus Sträng**, byggleddare på Ebab.

Nasim Rafieiyan, miljösamordnare på Ebab, styr projektets miljökrav. Det innebär allt från avfallshandtering till kontakt med Byggvarubedomningen.

– Vi utgår inte från en fast procentsats, utan målet är

helt enkelt att återbruka så mycket som möjligt. Genom en tidig återbruksinventering visste vi förutsättningarna, men vi får anpassa oss längs vägen om material visar sig vara i sämre skick än väntat, säger hon.

Just ett grundligt förarbete och projektering är viktigt då varje liten ändring i planen måste godkännas av Länsstyrelsen.

– Alla ändringar måste godkännas, vi kan inte ens göra en spontan håltagning utan ett godkännande, så det är ett unikt projekt på det sättet. Men vi har en antikvarie på plats som hjälper oss med kontakten med Länsstyrelsen. Det gör processen smidig trots allt, säger Pontus Sträng.

De nya sago- och temarummen får ett lyft. Bland annat genom återbruk av almar från huvudentrén. (Bilderna är renderingar).

Demontering lika viktigt som montering

Återbruk handlar inte bara om att behålla en tegelvägg. Projektering i all ära, men det krävs ofta en kreativ höjd för lösningar under byggets gång. Så när de sjuka almarna utanför entrén tvingades fällas, föddes en idé om att behålla deras historia i huset.

– Istället för att slänga träden gjorde vi virke av dem som nu blir nya spaltväggar i barnavdelningen. På så sätt kan vi både återbruka och bokstavligen talat bygga in byggnadens historia i väggarna, säger Nasim Rafieiyan.

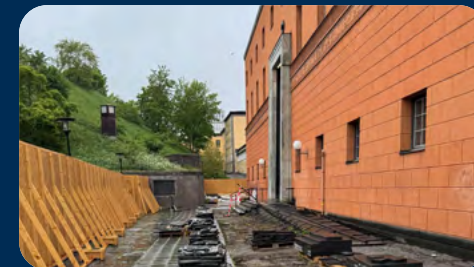
Samma tank syns i belysningen; gamla armaturer behålls men konverteras till modern LED-teknik. Det bevarar byggnadens själ men minskar energiförbrukningen.

Att inte bara riva ut och köpa nytt kräver ett annorlunda tänk.

– Självklart är det lättare att börja på ny kula, men i den här typen av projekt krävs att man tänker till, demonterar försiktigt och märker upp allt noggrant. Det kräver ett nära samarbete mellan alla inblandade entreprenörer vilket ofta gör projekten roligare och gör teamet tajtare. Personligen tycker jag det är ett otroligt roligt sätt att arbeta på, säger Pontus Sträng.

Lagom till 100 års-jubileet 2028 ska biblioteket stå klart – redo för ett nytt sekel, med Stadsbibliotekets historia intakt. ■

Tre exempel på återbruk vid Stadsbiblioteket

Kulturhistoriskt värdefulla byggnadsdelar

Fasta byggnadsdelar med stark kulturhistorisk koppling har behandlats med särskild varsamhet och omfattas ofta av antikvariska krav och beslut från Länsstyrelsen.

Belysningsarmaturer

Projektets fokus på att återanvända så mycket som möjligt gjorde det till en självklarhet att bevara gamla armaturer. Armaturerna anpassas sedan för modern LED-teknik för att vara ett mer hållbart alternativ som fortfarande respekterar historien av biblioteket.

Undertak

Undertak är en återbruksvänlig produkt och har därför återbrukats i alla tillfällen där de tekniska förutsättningarna för att demontera och återmontera har funnits.

Vi frågade medlemmarna om återbruk

Trots att det storskaliga återbruket är på frammarsch så är det ändå bara början av vad som kan komma att bli en helt ny gren och ett nytt affärsområde inom byggbranschen. Vi frågade våra medlemsföretag om vad de återbrukar idag, vad som inte lämpar sig för återbruk och vad de ser som de största utmaningarna för att det ska kunna bli en större och mer naturlig del av branschen i framtiden. De många svar som kom in förstärker ytterligare bilden av att återbruk är en viktig fråga i branschen.

Du hittar alla Byggvarubedömningens medlemsföretag på sida 6.

Vilka byggvaror, produkter eller material återbrukar ni i dag?

"Lätta" och standardiserade produkter dominerar återbruket

- Dörrar
- Undertak/undertaksplattor
- Glasparter
- Pentry/köksinredning
- WC-porslin och blandare
- Belysningsarmaturer

Ytskikt och inredning återbrukas oftare än stommar

- Vanligt:
- Golv (textil, parkett)
 - Innerväggar, tegel
 - Skåp, möbler, inredning
- Mindre vanligt men det förekommer:
- Betong, stål, bjälklag
 - Marksten, fasadmaterial

Återbruk sker främst inom egna projekt (internt kretslopp)

- Material flyttas mellan egna fastigheter eller projekt
- Intern lagring förekommer
- Återbruk "inom huset" är norm

Kravställning och materialets skick är avgörande

- Återbruk sker bara om produkterna:
- Är i gott skick
 - Uppfyller brand-, ljud- och funktionskrav

Bevarande är viktigare än återbruk

- Flera lyfter att de:
- Undviker rivning
 - Flyttar väggar istället för att riva
 - Låter material sitta kvar

Installationskomponenter har börjat bli föremål för återbruk

- Exempel:
- Ventilation
 - Kylbafflar
 - Armaturer

Sammanfattning

Den vanligaste typen av återbruk är idag enklare, standardiserade byggdelar som används i företagens egna projekt. Man har inte kommit lika långt med mer komplexa material och många företag är fortfarande i ett tidigt skede vad gäller att hitta sin arbetsmodell när det kommer till ett strukturerat återbruk. Det pågår dock många initiativ i branschen, både bland medlemsföretag och hos många materialleverantörer.

Finns det byggvaror eller material ni i nuläget inte återbrukar – och i så fall vilka?

Teknik återbrukas i låg grad

- Sprinklers, styrsystem med mera återbrukas sällan
- Teknik har kort livslängd samtidigt som tekniska krav skärps för varje år som går

Stora och tunga byggdelar undviks

- Till exempel bjälklag, stål-balkar och stommar
- Dessa delar ställer stora krav på logistik och lagring, vilket innebär högre kostnad

Material i dåligt skick eller utan efterfrågan ratas

- Slitna produkter (särskilt i äldre fastigheter)
- Ofta vill kunden inte ha "omoderna" eller estetiskt ointressanta saker

Svårmonterade produkter återbrukas sällan

- Exempel:
- Gipsväggar
 - Limmade golv
 - Väggsystem med isolering
 - Material som riskerar hälsa eller hygien undviks
 - Material som innehåller farliga ämnen ratas

Sammanfattning

Det som inte återbrukas är framför allt tekniskt komplext, svårt att montera ner, uppfyller inte krav på regler eller så saknas helt enkelt efterfrågan.

Det ser våra medlemsföretag som de största utmaningarna för ett ökat återbruk

Ekonomi

- Svårt att få lönsamt
- Billigare att köpa nytt
- Otydlig och komplicerad affärsmodell och kostnadsbild

Tillgång och marknad

- För litet utbud och svårt att hitta rätt material
- Svårt att hitta rätt mängd precis när man behöver det
- Brist på effektiva marknadsplatser

Logistik och tid

- Kräver lagring, transporter och mellanlager
- Tar mer tid än traditionella inköp
- Svårt att passa in i projektens tidsramar

Processer och organisation

- Saknar standardiserade arbetssätt
- Otydligt ansvar och svag intern samordning
- Kräver nya rutiner och arbetssätt

Regelverk, krav och risk

- Garantier, ansvar och riskbedömning bromsar
- Bygglov, krav och upphandling försvårar
- Skatt/moms och juridik skapar hinder

Sammanfattning

Återbrukets utmaningar är att det idag är dyrare, mer komplext och sämre anpassat till dagens byggprocesser än att köpa nytt.

Kvarteret som visar det storskaliga återbrukets potential

Kvarteret Återbruket i Göteborgsstadsdelen Backa är precis som det låter: präglad av återbruk. Fastigheterna kommer bland annat bestå av material från SCA-huset i Mölndal och det gamla IKEA-varuhuset i Källered. Totalt kommer 50 procent av materialet som används vara just återbrukat.

– Det är galet mycket mer än i ett vanligt byggprojekt, säger Nina Jacobsson Stålheim på Framtiden Fastigheter.

Med 76 000 lägenheter i sitt bestånd bor inte mindre än 25 procent av alla göteborgare i lägenheter som ägs av det kommunala bostadskoncernen Framtiden. Med andra ord är de en enorm spelare på västkusten och har goda möjligheter att påverka på riktigt. **Nina Jacobsson Stålheim** är ekologisk utvecklingschef på Framtiden och en av pionjärerna inom storskaligt återbruk i landet.

– Vi själva började jobba mer aktivt med återbruk strax innan 2020. Då blev nyttan med att logga produkterna i Byggvarubedomningens system väldigt tydlig. Dels då vi lättare kan se vad vi bör återbruka och vad som verkligen inte bör cirkuleras. Att slippa krånglet och merkostnaden i att göra egna tester och efterforskningar är jätteviktigt för oss.

Byggvarubedomningen har med återbrukets intåg fått ett helt nytt värde och funktion som man kanske inte såg i början, säger hon.

Återbruket naturligt i väst

Efter ett par snabba googlingar blir det tydligt att återbruk i stor skala är ett hett ämne på västkusten. Varför då undrar man?

– Det började ganska ostrukturerat med ett eld-själsgång och IVL Göteborg som började engagera sig i frågorna. När frågan växte skapades ett företagsnätverk kring ämnet och sedan har återbruket blivit en naturlig del av branschen här. Så att några stod med fötterna i myllan så att säga och tänkte i de här banorna tidigt gav nog Göteborgsregionen ett för-språng, säger Nina Jacobsson Stålheim.

Exteriören sett från gatan visar ett modernt bygge i naturnära toner.

En lummig innergård med bänkar och växtlighet som kan överblickas från loftgångarna.

Kvarteret Återbruket tar form.

Pilotprojekt har blivit plogprojekt

Många tänker inte på en av återbrukets stora utmaningar – det går inte bara att ta något från en fastighet och stoppa in det i en annan. Materialet kan behöva provtagningar, kvalitetssäkringar och uppgraderingar innan det är klart att användas i nästa projekt.

– Det är ett stort jobb. Det är därför vi jobbar mycket och försöker påverka ordinarie leverantörer att hitta ett arbetssätt med just återbrukade produkter. Det finns en möjlighet för en helt ny gren i verksamheten och en chans att hitta en bra affär för de som gör det storskaliga enklare och mer tillgängligt. Sedan ska vi vara medvetna om att återbruk och nytt material alltid kommer att komplettera varandra, men där återbruket kan ta betydligt större marknadsandelar än idag, säger Nina Jacobsson Stålheim.

Just nu växer Kvarteret Återbruket fram i Backa. Något som Nina Jacobsson Stålheim benämner som ett plogprojekt.

– Pilotprojektens tid är förbi, nu handlar det om att gå i bräsch och visa på vad som går att uträtta med återbrukat material – att göra väg för andra att hänga på. Det är ett måste att fler ser uppsidorna för att vi

ska kunna driva fram nya marknadslösningar och nå våra gemensamma klimatmål.

En stor del av återbruket i stor skala handlar om att det återanvända materialet ska se som nytt ut. I Kvarteret Återbruket valde man ett annat perspektiv – att berätta en historia om Göteborg genom att använda signaturfärger från de gamla byggnaderna som nu skulle bli en ny.

– Vi har återbrukat delar av SCA-huset i Mölndal och det gamla IKEA-varuhuset i Källered. Så istället för att dölja det har vi använt de blå, gula och röda färgerna i trapphusen – samma färger som präglade de gamla byggnaderna när de nu får nytt liv i Återbruket.

Även om tanken och ambitionen med återbruk är god har det höjts

kritiska röster, framför allt om ekonomin. Hur får man egentligen ekonomi i ett storskaligt återbruksprojekt?

– "Ni kommer aldrig få ekonomi i detta!" var en vanlig invändning, och kanske rimlig där och då. Men efter att ha använt återbrukade håldäck (som vanligtvis byggs in i kontorsbyggnader) och att ha tittat på vad som drev upp kostnaderna i andra återbruksprojekt så ligger kostnaden i det här projektet inte långt ifrån nyproducerat. Samtidigt finns inte infrastrukturen

Färgvalen är en homage till det gamla Ikea-varuhuset i Källered och SCA-huset i Mölndal som man återbrukat material ifrån.

för återbrukat material på plats ännu. Så självklart kan vi även se en enorm ekonomisk potential i det storskaliga återbruket när det med åren kommer att finnas ett bättre system för allt, säger Nina Jacobsson Stålheim.

– Så här det är med nya tankegångar och lösningar. Det kan vara svårt att se det framför sig, se ekonomin i det och hur återbruk ska kunna bidra till en bättre affär och attraktivare boenden. Andelen återbrukat material vi använder är gallet mycket mer än i ett vanligt byggprojekt. Det viktiga med det här projektet är att visa vad som är möjligt och sätta fart på branschen. Vart det återbrukade materialet byggs in på sikt är inte det viktigaste, bara att det byggs in, avslutar Nina Jacobsson Stålheim. ■

Tre frågor till Nina Jacobsson Stålheim

Vad har ni lärt er av projektet?

– Först och främst kan vi konstatera att marknaden inte riktigt är där ännu. Mycket tid har gått åt att hitta det material vi behövt. Det har plockats lite här och där och behövt släckas mycket bränder, vilket såklart driver kostnad och tidsåtgång. Att skapa ett system och ett utbud som gör återbruksprojekt enklare och billigare är nästa steg.

Hur ser du på framtiden för storskaligt återbruk?

– Jag tror att det kommer gå väldigt snabbt från och med nu. Acceptansen, förståelsen och affärsnyttan börjar bli synlig. 2030 skulle jag tro att det inte är några konstigheter alls med att använda återbrukade och kvalitetstestade produkter i de system som aktörerna projekterar in i husen och som hyresgästerna inte har något emot – tvärtom. Det är också viktigt att tänka att man inte behöver göra allt. Kvarteret Återbruket är ett spjutspetsprojekt som ska visa vad som är möjligt, men framöver kommer mängden återbruk variera mellan projekten beroende på tillgång just då. På totalen kommer mycket mer återbruk användas, men det spelar mindre roll i vilket enskilt projekt.

Ser du potential i någon speciell produkt?

– Fönster är en sådan produkt! Man slänger ofta fönster för att de har slitna karmar eller bågar, trots att glasen ofta håller hög kvalitet. Och i ett fönster är det ju glasen som är det resurskrävande. Så det är upp till oss och andra aktörer att göra det till en lönsam marknad. Vi har bland annat pitchat för Glasbranschföreningen där vi såg ett intresse och att det redan fanns folk som låg i startgroparna för en sådan verksamhet. Så där tror jag det kan hända en hel del inom en ganska kort tidshorisont.

Nina Jacobsson Stålheim, ekologisk utvecklingschef på Framtiden Fastigheter.

Undersökning

Vad säger allmänheten?

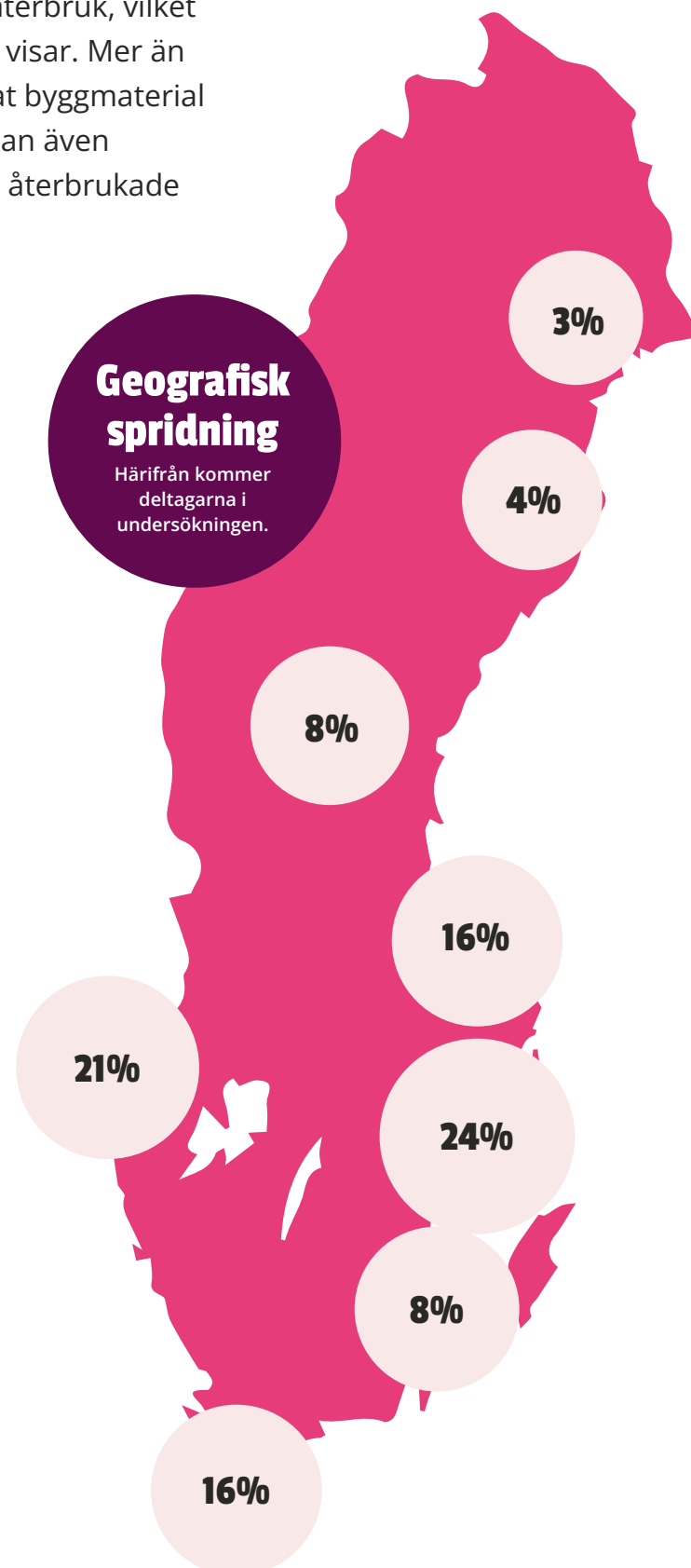
Svenskarna är i grunden positiva till återbruk, vilket vår undersökning bland allmänheten visar. Mer än åtta av tio är positiva till att återbrukat byggmaterial används i nya bostäder, och många kan även tänka sig att själva bo i en bostad där återbrukade material har använts.

Undersökningen visar också att stödet kommer med tydliga krav. Hela 87 procent uppger att de känner viss oro kring förekomsten av farliga ämnen, fukt och mögel, samt materialens kvalitet och långsiktiga hållbarhet.

Det finns alltså en bred förståelse för att återbruk måste ske under kontrollerade former. Förväntningarna på bygg- och fastighetsbranschen är höga när det gäller att garantera säkerhet, spårbarhet och kvalitet. Samtidigt uppger en av tre att de helt eller delvis saknat kännedom om att äldre byggprodukter kan innehålla ämnen som idag är förbjudna på grund av risker för hälsa och miljö.

Kvinnor är genomgående mer positiva till återbruk än män. Män tenderar i högre grad att inta en mer neutral eller avvaktande hållning i frågan, medan kvinnor oftare ställer sig mycket positiva till återbrukat byggmaterial och till att själva bo i bostäder där återbrukade material använts. Hela 57 procent av kvinnorna är mycket positiva till att själva bo i en nyproducerad bostad där delar av materialet är återbrukat, jämfört med 48 procent av männen.

Byggvarubedömningen har en fortsatt viktig roll att spela genom att bidra med kunskap, transparens och rätt verktyg för att skapa trygga förutsättningar för framtidens återbruk i stor skala.

Undersökningen i korthet

Datainsamling: Norstat

Typ av undersökning: kvantitativ, digital enkät

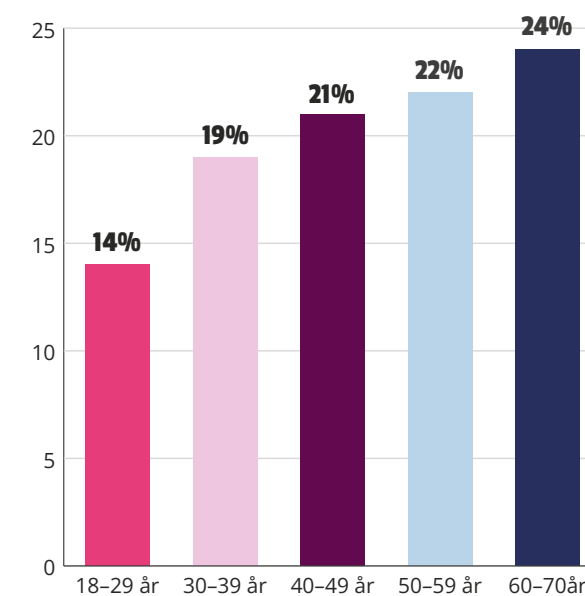
Antal deltagare: 505

Insamlingsperiod: 7–17 maj 2026

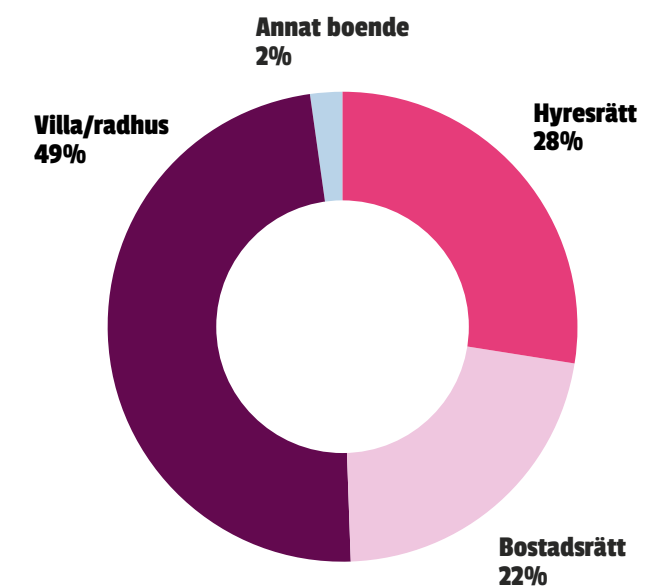
Kön

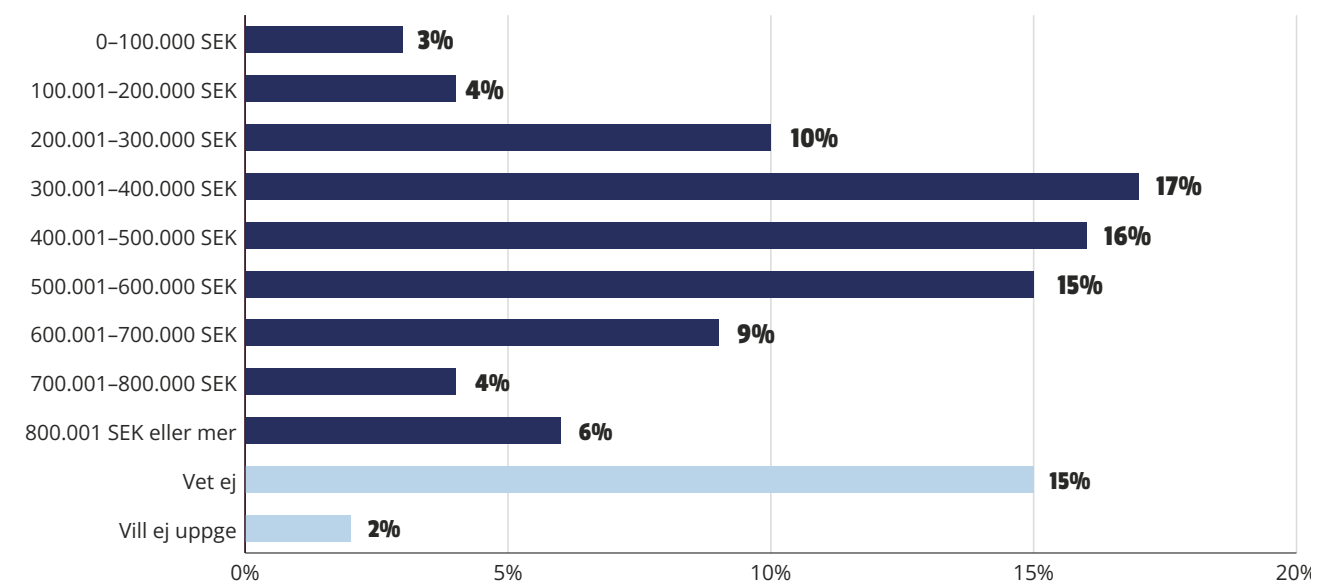
Ålder

Boende

Personlig årsinkomst

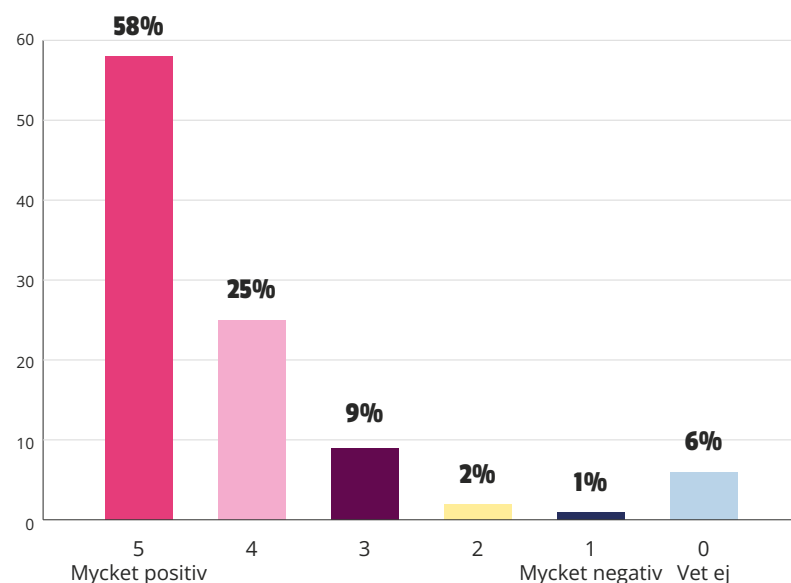

FRÅGA 1

Vad anser du om att återbruka byggmaterial i nya bostäder?

Allmänheten är generellt positiv till att återbruka byggmaterial i nya bostäder. En klar majoritet är mycket positiva, och tillsammans med dem som uppger att de är positiva uppgår andelen till mer än åtta av tio. Samtidigt är det mycket få, knappt tre procent, som är negativa till återbruk av byggmaterial i nya bostäder. Nio procent uppger att de har svårt att ta ställning medan sex procent svarar "vet ej".

Fler män än kvinnor väljer alternativ 3, det vill säga en mer neutral hållning till återbruk av byggmaterial i nya bostäder, 13 procent jämfört med sex procent.

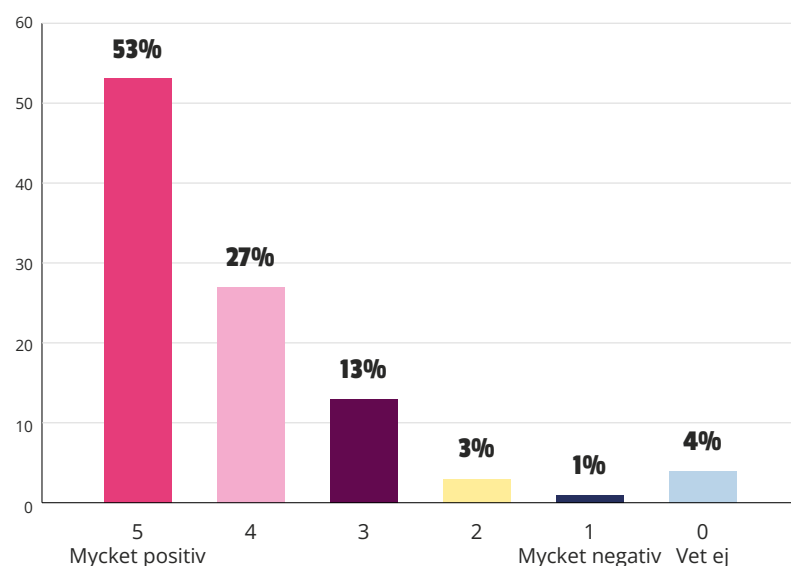

FRÅGA 2

Hur positiv eller negativ skulle du vara till att själv bo i en nyproducerad bostad där delar av materialet är återbrukat?

En klar majoritet är mycket positiva till att själva bo i en nyproducerad bostad där delar av materialet är återbrukat. Totalt uppger åtta av tio att de är mycket positiva eller positiva. Andelen negativa är mycket låg, endast fyra procent. Samtidigt uppger en dryg tiondel att de har svårt att ta ställning och väljer mittenalternativet.

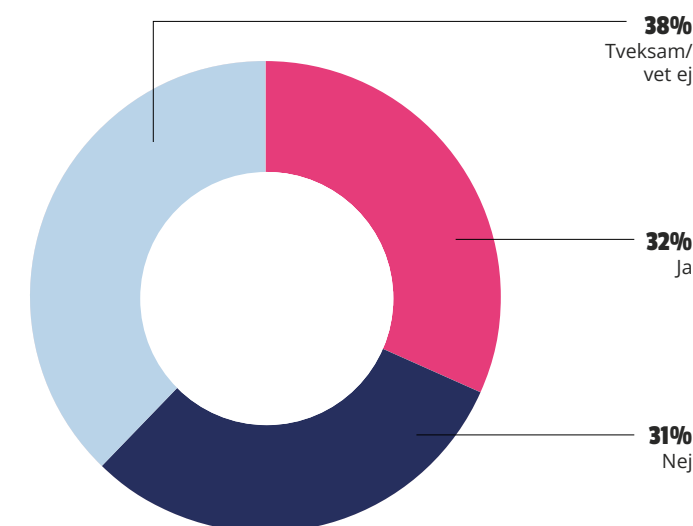
Fler kvinnor än män ställer sig mycket positiva till att själva bo i en nyproducerad bostad där delar av materialet är återbrukat, 57 procent jämfört med 48 procent.

FRÅGA 3

Anser du att återbrukat byggmaterial alltid är bättre för miljön?

En tredjedel anser att återbrukat byggmaterial alltid är bättre för miljön. Samtidigt svarar en lika stor andel nej på frågan. Därutöver uppger en dryg tredjedel att de har svårt att ta ställning eller svarar "vet ej", vilket tyder på att många känner en osäkerhet kring återbrukets faktiska miljöpåverkan.

De som svarat att återbrukat byggmaterial alltid är bättre för miljön motiverar framför allt sitt svar med att det är bättre att använda material som redan producerats, istället för att tillverka nytt.

"Att tillverka nytt material tar resurser ifrån vår planet."

– Man, 68 år, Uddevalla

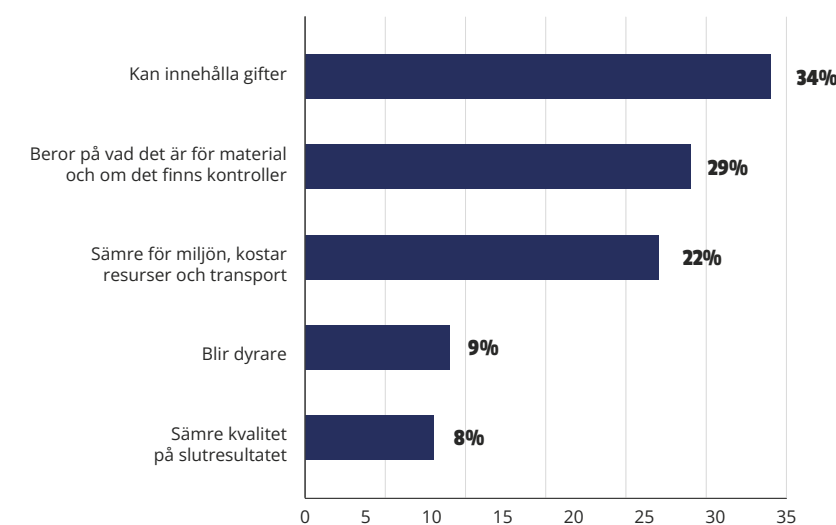
"Mindre avtryck än nyproduktion."

– Kvinna, 39 år, Krokem

"Man använder nog inte miljöfarliga ämnen och kollar säkert att materialet är bra."

– Kvinna, 69 år, Stockholm

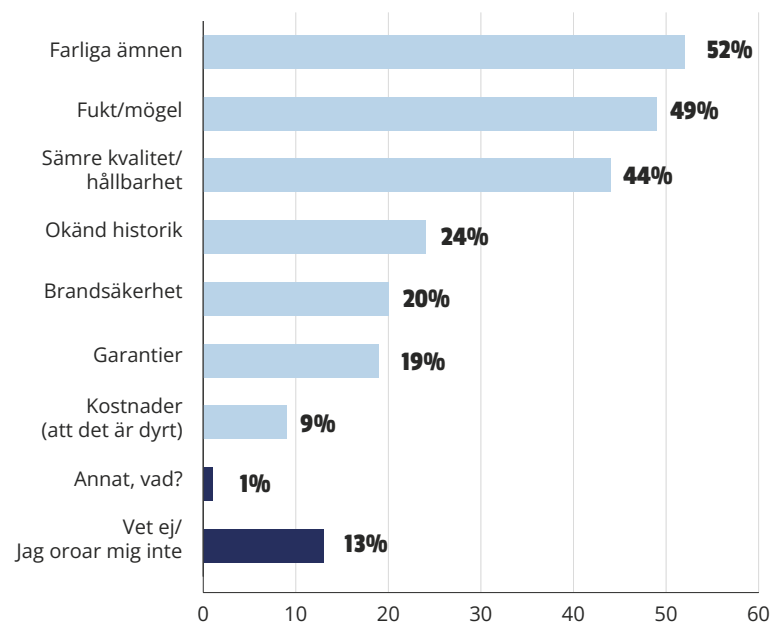
De som inte tror att återbruk alltid är bättre för miljön gör det bland annat på grund av oro för farliga ämnen, vart materialet kommer ifrån och att återbruk kan vara resurskrävande på grund av exempelvis tillkommande transporter.

FRÅGA 4

Vad om något, oroar dig mest med återbrukat byggmaterial?

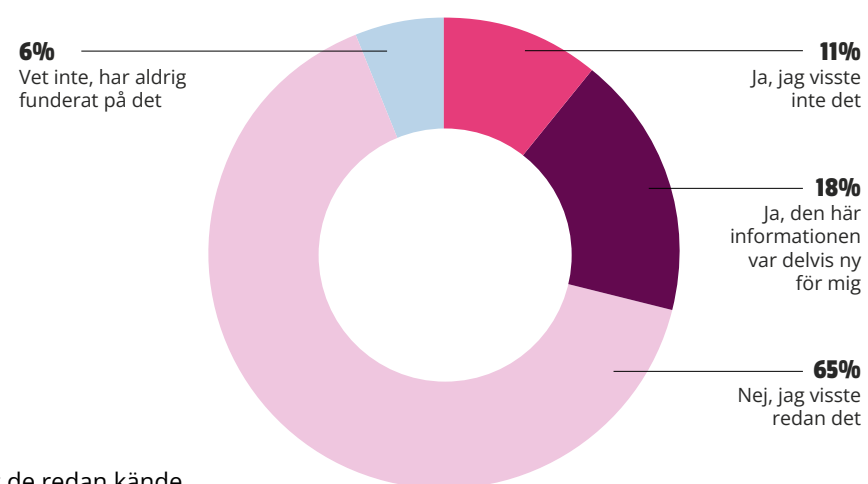
Det som flest oroar sig för är farliga ämnen i byggmaterialet. Nästan hälften uppger att de oroar sig för fukt och mögel samt sämre kvalitet och hållbarhet. Därefter följer oro kring byggmaterialets okända historik, vilket anges av omkring en fjärdedel.

På den här frågan kunde de som svarade i undersökningen markera flera svarsalternativ.

FRÅGA 5

Många äldre byggprodukter innehåller ämnen som idag är förbjudna på grund av risker för hälsa och miljö. När material återbrukas kan dessa ämnen följa med vidare om de inte identifieras och hanteras rätt. Därför är kunskap om innehåll och ursprung avgörande för ett säkert och hållbart återbruk. Var den här informationen ny för dig? Dvs att vissa äldre byggprodukter kan innehålla ämnen som idag är förbjudna?

65 procent uppger att de redan kände till problematiken. Cirka en tiondel berättar att det var ny information för dem medan övriga uppger att informationen delvis var ny. Resultatet pekar på en viss kunskapsbrist på ämnet.

20 år av ordning på torpet:

”Vi satt med Svarte Petter på hand”

För 20 år sedan var byggbranschen lite av vilda västern när det kom till materialens innehåll – ingen hade någon riktig koll på vad som gömde sig i väggarna. Vändningen kom när Jerker Nyblom och ett gäng byggherrar vägrade att nöja sig med rådande läge. I år firar vi en 20-årig resa – från hot om stämning, till en uppskattad självklarhet.

I dag är **Jerker Nyblom** pensionerad sedan några år tillbaka. Men för 20 år sedan var han en av nyckelpersonerna la grunden för vad Byggvaru-bedömningen är idag.

Vi backar bandet till åren kring millennieskiftet. Jerker Nyblom är miljö- och hållbarhetsansvarig på Akademiska Hus. Miljö- och hälsofrågor kopplade till fastigheter har börjat tas ordentligt på allvar i samhället, men verktygen för att hantera frågorna saknades. Något som satte honom och företaget i en tuff sits.

– Det fanns ingen deklarationsskyldighet för vad som fanns i produkterna. Vi hade PCB-problem och radon, men visste egentligen varken vad vi köpte eller byggde in. Vi satt där med Svarte Petter på hand, berättar Jerker Nyblom.

En av de stora utmaningarna var att få materialleverantörerna att deklarerat sitt innehåll. Det som idag känns som en självklarhet bland byggföretagen, var där och då något som skakade en hel bransch i dess grundvalar.

– Byggsektorn stod ju för en enorm del av samhällets resursförbrukning. Visst kunde vi ganska enkelt ta reda på innehållet i en bräda från Sveaskog. Men att innehållsdeklarerat en elektronisk produkt med komponenter från hela världen? Det var ett rejält arbete, säger Jerker Nyblom.

En utbredd skepsis

Ur detta föddes Milab 2003 där Jerker Nyblom fick ordförandeposten. Tillsammans med stora aktörer som till exempel Vasakronan började man bygga ett system baserat på ”undvikslistor”. Men det fanns fler föreningar som tänkte i samma banor – ByggdMiljö i Stockholm. Och det var under det här arbetet man insåg att branschen inte behövde fler system – den behövde ett gemensamt.

Jerker Nyblom var en av nyckelpersonerna som la grunden för vad Byggvarubedömningen är idag.

Tre år senare, 2006, slogs så Milab och ByggdMiljö ihop, och tillsammans bildade de Byggvarubedömningen. En viktig milstolpe och stolt stund för grundarna, men en källa till frustration för andra aktörer.

– Leverantörerna ville inte bli bedömda. Ur deras perspektiv var allt vi gjorde att göra saker dyrare och krångligare, så motståndet var enormt. De ifrågasatte vår rätt att ens lägga oss i, berättar Jerker Nyblom.

Och det var ingen överdrift. Kort därefter när Jerker Nyblom och hans kollegor förbereder sig för ett efterlängtat julfirande dimper det ner ett brev från en av branschorganisationerna – ”Vi kommer att stämma Byggvarubedömningen om databasen lanseras.”

– Vår budget var förstås jätteliten – vi hade inte ens anställda. Så resurserna att ta en juridisk fight var icke-existerande. Men efter ett samtal med Akademiska Hus chefsjurist tog vi beslutet att publicera databasen, säger han och fortsätter:

– Det var ett lite infekterat möte med en vd som ändå föll väl ut till slut. Jag drog en parallell till livsmedelsbranschen: ”Jag som kund vill veta om jag får Felix eller Findus gurkor när jag handlar, och vad de innehåller”. Materialleverantörerna levererade för stunden, medan vi som ska äga, jobba och leva i byggnaderna i decennier framåt såklart måste få veta vad som finns i den. Det märktes att en pollett trillade ner och blev början på en förändring i diskussionen.

Idag är motståndet utbytt mot efterfrågan. Från en blygsam start med en budget på 1,2 miljoner kronor omsätter Byggvarubedömningen idag närmare 55 miljoner. Jerker Nyblom, som numera håller koll på avstånd, gläds åt att bolaget fortsätter utvecklas till det bättre hela tiden och blivit en uppskattad del av branschen, snarare än motsatsen.

– Det är fint att se att Byggvarubedömningen idag är fullt ut accepterad. De har blivit en hygienfaktor i branschen där företagen vill bli bedömda. Att ha varit en del i att starta det här är min största glädje i yrkeslivet – att ha åstadkommit något för branschen, eftervärlden och människors hälsa. ■

Företagen bakom Byggvarubedömningens bildande

Byggherreföreningen agerade nav under utvecklingen av Milab. Företagen som var inblandade var förutom Akademiska Hus och Vasakronan också: HSB, Peab, AP Fastigheter, Hufvudstaden, Landstingsfastigheter i Örebro, Lokalförsörjningsförvaltningen Göteborg, Statens Fastighetsverk och Ekobyggcentrum i Degerfors och Specialfastigheter.

”Det är fint att se att Byggvarubedömningen idag är fullt ut accepterad. De har blivit en hygienfaktor i branschen.”
– Jerker Nyblom.

Grunden är lagd för att skala upp återbruket

Branschen är redo, lagstiftningen utformas och det finns stora förhoppningar om en förbättrad infrastruktur för storskaligt återbruk. Sammanfattar man det vi själva ser i vårt arbete, tillsammans med de signaler vi får från medlemsföretag och branschkollegor, pekar allt mot en framtid där återbruk är normen. Cirkularitet är även en viktig pusselbit för att hindra klimatförändringarna, skydda den biologiska mångfalden och ett bra verktyg för att kunna få ut så mycket som möjligt av sina resurser i en orolig värld. Vi är inte där idag, men vi är på god väg.

Stora förändringar tar tid, särskilt när det handlar om att skapa de ekonomiska och logistiska förutsättningar som krävs för att återbruk ska bli ett reellt alternativ i stor skala. Trots utmaningarna är resan påbörjad. I reportagen om kvarteret Återbruket (sid. 16) och ombyggnationen av Stockholms stadsbibliotek (sid. 9) ser vi goda exempel på projekt som krävt både noggrann planering och en hög grad av snabbriklighet när oväntade möjligheter dykt upp.

Ett av Byggvarubedomningens främsta syften är att underlätta denna process. Vårt arbete med dokumentation har indirekt lagt en grund som möjliggör en del av dagens återbruk. Utan innehållsdeklarationer och loggböcker som sträcker sig decennier tillbaka i tiden är det svårt – eller åtminstone väldigt kostsamt – att veta vad som faktiskt går att återbruka på ett säkert sätt. Vi möjliggör nu denna hantering på ett smidigare sätt än vad som annars varit möjligt.

Marknaden mognar och mycket är på gång

Men var står vi egentligen idag? Det är tydligt att branschen ännu inte nått sin fulla mognad på området. Samtidigt visar våra medlemsundersökningar och dialoger med byggföretagen att det sker en enorm utveckling. Lagstiftning på EU-nivå är under utformning, t.ex. finns ekodesignförordningen som ställer krav på att återbruka och rekonditionera produkter och digitala

produktpass är under utformning. Företag har börjat skifta fokus mot återbruksperspektivet, och nu växer insikten om att användandet av den cirkulära åtgärd som ger störst klimatnytta och minsta resursförlust.

Även om merparten av dagens återbruk sker internt inom företagen så börjar det hända saker. Det handlar främst om att använda befintligt material vid en ombyggnation eller att skicka resurser mellan projekt inom samma bolag. För att ta nästa steg och skapa storskalighet på samhällsnivå krävs en extern infrastruktur. Det behövs hubbar och lagerplatser där branschen kan handla med återbrukat material med samma förutsägbarhet som vid inköp av nya produkter.

Frågetecken som kräver svar

Det krävs tålmod, då många kritiska frågor kvarstår. Hur ska garantier hanteras? Vem bär ansvaret om problem uppstår i efterhand? Kvalitetssäkring och ansvarsfördelning är två centrala pusselbitar som kräver tydliga lösningar innan marknaden kan skala upp på allvar. Idag är återbruk i stor skala ofta en för krånglig process som är svår att motivera rent ekonomiskt. Ledtiderna drar ut på tiden och de volymer av material som behövs finns sällan tillgängliga vid exakt rätt tidpunkt.

I grunden krävs ett helt nytt affärsområde. Men det stannar inte vid externa lösningar; företagen måste själva integrera återbruket betydligt tidigare i sin planering och projektering. Istället för att vara reaktiva inför materialbehov måste vi bli proaktiva och se vad som kommer att behövas i byggprojekten ett eller till och med flera år framåt i tiden. Det är först då återbruket ges en ärlig chans att fungera i praktiken. En annan viktig del är att redan i nybyggnadsskedet skapa en tydlig plan för framtida demontering, vilket gör fler material möjliga att cirkulera i framtiden.

”Vi måste ge framtida återbruksprojekt chansen att lyckas, och det arbetet börjar i samma stund som man planerar ett nytt byggprojekt.”

Vägen framåt för Byggvarubedomningen

Hur kan vi på Byggvarubedomningen bidra ytterligare till ett fungerande återbruk? Om vi tillåter oss att spekulera skulle vi exempelvis kunna bli ännu mer aktiva i efterfrågan av demonteringsanvisningar i loggböckerna och på så sätt uppmuntra till mer återbruk. Vi måste ge framtida återbruksprojekt chansen att lyckas, och det arbetet börjar i samma stund som man planerar ett nytt byggprojekt.

En annan viktig del är att göra det enklare för loggböcker att flytta mellan fastighetsägare och förvaltare. Aktiva och levande loggböcker är nyckeln; en inaktiv loggbok riskerar att tappa sin relevans efter bara några år utan uppdateringar. Framför allt har arbetet med årets rapport understrukit vikten av vårt arbete med innehållsdeklarationer, då återbruk innebär en risk om vi inte vet innehållet byggmaterialet vi återbrukar. Utan dessa loggböcker skulle de hälso- mässiga, miljömässiga och ekonomiska incitamenten för återbruk till stor del saknas.

Grunden till storskaligt återbruk är lagd. Allt vi behöver göra nu är att bygga vidare. ■

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

I 2026 års branschrappport från Byggvarubedömningen har vi storskaligt återbruk i fokus: spaningar, vilka utmaningar som finns och hur branschen kan skala upp återbruket i framtiden. Vi har pratat med allmänheten, våra medlemsföretag och byggföretag som jobbar i återbruksprojekt, och här redovisar vi deras svar, samt våra egna insikter och tankar.

Byggvarubedömningens vision är att bidra till utvecklingen av ett giftfritt och hållbart byggande för såväl dagens som kommande generationer.

Kontakta oss

info@byggvarubedomningen.se
byggvarubedomningen.se

